

ДАР'Я ВІКТОРІВНА ТУРЕНКО,*Харківський національний університет внутрішніх справ*

ПИТАННЯ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ ПРИМУСОВИХ ЗАХОДІВ МЕДИЧНОГО ХАРАКТЕРУ В МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИХ АКТАХ І ЗАКОНОДАВСТВІ ОКРЕМИХ ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН

Досліджено міжнародно-правові акти та законодавство окремих зарубіжних країн, які регулюють можливе застосування судом примусових заходів медичного характеру, а також рішення Європейського суду з прав людини у такій категорії кримінальних проваджень. Установлено основні положення та відмінності правового регулювання застосування примусових заходів медичного характеру, найбільш вдалі з них запропоновано запровадити в національне кримінальне, кримінально-процесуальне та інше законодавство. Вивчено наукові погляди окремих учених та представників наукових шкіл щодо порушених питань, надано авторську позицію щодо розглянутого напрямку дослідження. За результатами наукового пошуку запропоновано низку пропозицій і рекомендацій щодо вдосконалення теорії кримінального процесу, правозастосовної діяльності та чинного кримінального процесуального законодавства.

Ключові слова: *кримінальне провадження, психічна хвороба, неосудна особа, примусові заходи медичного характеру, психіатрична експертиза, примусове лікування.*

Оригінальна стаття

Постановка проблеми

Національне кримінальне і кримінальне процесуальне законодавство передбачає положення можливого застосування судом примусових заходів медичного характеру до неосудних осіб, які вчинили кримінальне правопорушення. Ці обставини повинні встановлюватись у процесі досудового розслідування. Указане законодавство не є досконалим, зокрема має окремі неузгодженості та прогалини. З метою вдосконалення чинного законодавства України із зазначених питань доцільно дослідити міжнародно-правові акти, рішення Європейського суду з прав людини (ЄСПЛ) та законодавчий досвід окремих зарубіжних країн, раціональні та позитивні положення яких можуть бути застосовані в кримінальному і кримінально-процесуальному законодавстві України й у теорії кримінального права та кримінального процесу.

Стан дослідження проблеми

Окремі теоретичні та практичні питання застосування примусових заходів медичного характеру в кримінальному процесі розглядалися у наукових працях із кримінального права і кримінального процесу вітчизняних та зарубіжних учених, зокрема С. Е. Абламського, Л. В. Багрій-Шахматова, М. І. Бажанова, Ю. В. Бауліна, С. Е. Беклемищева, М. Ш. Буфетова, Г. І. Глобенка, Л. В. Головка, Б. Н. Дердюк, О. І. Іванова, М. П. Карпушина, Я. Ю. Кондратьє-

ва, Н. Ф. Кузнецової, В. І. Курляндського, П. С. Матишевського, В. О. Меркулової, О. В. Надена, Г. В. Назаренка, А. В. Наумова, В. В. Сверчкова, Я. І. Соловій, Д. С. Слінько, В. В. Сташиса, Є. М. Стрельцова, М. О. Стручкова, В. Я. Тація, Т. Г. Фоміної, І. І. Чугуннікова, О. О. Юхна, О. О. Ямкової та ін. Після того як Україна стала незалежною державою, на рівні кандидатських дисертацій порушені у статті питання досліджували С. Л. Шаренко (Харків, 2000 р.), О. О. Ямкова (Одеса, 2004 р.), І. В. Жук (Київ, 2009 р.), Н. Н. Книга (Дніпропетровськ, 2009 р.) і Б. Н. Дердюк (Одеса, 2012 р.). Дві дисертації із зазначених були присвячені питанням кримінального процесу, а інші – кримінального права, однак до набуття чинності КПК України 2012 р. Водночас висвітлення порушених питань у міжнародно-правових актах, вивчення та аналіз законодавства окремих зарубіжних країн щодо застосування примусових заходів медичного характеру окремі вчені здійснювали лише фрагментарно, переважно в контексті матеріального (кримінального) права. Залишається низка невіршених теоретичних та прикладних питань також стосовно кримінального процесу в цьому напрямі, які вимагають окремого дослідження, серед іншого з урахуванням змін до чинного законодавства, зокрема до ч. 1 ст. 293 КК України згідно із Законом від 23 травня 2013 р. № 314-УП, втрати чинності відповідно до Закону від 28 січня 2014 р. № 732-УП; а також змін згідно

із Законом від 23 лютого 2014 р. № 767-УП та від 7 жовтня 2014 р. № 1689-УП, що спонукає до подальших наукових пошуків, зокрема в цій науковій статті.

Мета і завдання дослідження

Метою дослідження є вивчення міжнародно-правових актів та законодавства окремих зарубіжних країн, які регулюють можливе застосування примусових заходів медичного характеру. Основними *завданнями* дослідження є визначення та порівняння особливостей матеріального і процесуального права щодо застосування примусових заходів медичного характеру з урахуванням результатів дослідження міжнародно-правових актів та законодавства окремих зарубіжних країн, які регулюють їх можливе застосування судом, з метою ймовірного використання найбільш доречних з них, що дасть змогу запропонувати їх запровадження у національне кримінальне, кримінально-процесуальне та інше законодавство.

Наукова новизна дослідження

Уперше досліджено міжнародно-правові акти та законодавство окремих зарубіжних країн, які регулюють можливе застосування судом примусових заходів медичного характеру, та співвідношення їх із національним кримінальним та кримінальним процесуальним законодавством. Надано пропозиції та рекомендації щодо можливого використання найбільш доречних новел у національному кримінальному, кримінально-процесуальному та іншому законодавстві. *Удосконалено* теоретичний та прикладний напрямки у кримінальному праві та кримінальному процесі щодо застосування примусових заходів медичного характеру з використанням міжнародно-правових актів та досвіду законодавства окремих зарубіжних країн, які регулюють можливе застосування судом примусових заходів медичного характеру; окремі положення запропоновано імплементувати в національне законодавство та правозастосовну діяльність медичних та правоохоронних органів.

Виклад основного матеріалу

Історія міжнародної співпраці в галузі кримінального та кримінального процесуального права, зокрема щодо питань осудності та лікування психічно хворих, які вчинили злочини, є досить тривалою. Критичне усвідомлення правових підходів у різних країнах до проблеми, що розглядається, сприяло побудові власного бачення і закріплення в націона-

льному законодавстві окремих країн застосування примусових заходів медичного характеру для осіб з психічними захворюваннями і розладами, які вчинили кримінальні правопорушення. За визначенням О. О. Юхна, Г. І. Глобенка, Т. Г. Фоміної та Е. Н. Рудої, питання застосування примусових заходів медичного характеру є актуальним і сьогодні, оскільки міжнародна спільнота здійснює моніторинг цього напрямку, враховуючи певні зловживання влади з цих питань за часів колишнього СРСР [1, с. 93].

Міжнародні правові акти, що регламентують розслідування кримінальних проваджень, у яких застосовуються примусові заходи медичного характеру, відповідають загальноприйнятим принципам і нормам міжнародного права, що поширюються на цю сферу правозастосовної діяльності, зокрема закріпленим у Загальній декларації прав людини (1948 р.), Конвенції про захист прав людини і основних свобод (1950 р.), Мінімальних стандартних правилах поводження з в'язнями (1955 р.), Міжнародному пакті про громадські та політичні права (1966 р.), Мінімальних стандартних правилах Організації Об'єднаних Націй (ООН), що стосуються відправлення правосуддя відносно неповнолітніх (Пекінських правилах, 1985 р.) та інших міжнародних актах, договорах і документах.

Резолюцією 46/119 Генеральною Асамблеєю ООН від 18 лютого 1992 р. було закріплено, що в межах міжнародного співтовариства в національних законодавствах повинні бути розроблені етичні, юридичні та медичні гарантії безпеки осіб, які страждають на психічні хвороби: це і методи лікування, і захист від безконтрольного використання у психіатрії новітніх досягнень науки, які забезпечують модифікацію поведінки людини під час здійснення примусових медичних заходів, і лікування тощо¹.

Установлено, що, запроваджуючи ці та інші принципи, національне законодавство багатьох країн визнає можливим втручання державних органів в особисте життя виправданих, якщо воно спрямовано на захист здоров'я самих душевнохворих та обслуговуючого персоналу (наприклад, у медичних закладах) в

¹ Захист осіб з психічними захворюваннями та поліпшення психіатричної допомоги : Резолюція Ген. Асамблеї ООН від 18.12.1992 № 46/119 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_905 (дата звернення: 20.12.2020).

інтересах забезпечення загального здоров'я та безпеки населення. Указане положення додатково закріплено в Принципах захисту психічнохворих осіб і покращення психіатричної допомоги та Рекомендаціях R(83) 2 Кабінету міністрів Ради Європи від 22 лютого 1983 р. державам-учасницям із правового захисту недобровільно госпіталізованих осіб з психіатричними розладами¹. Підтримуючи вказані загальноновизнані вимоги цих Рекомендацій та з метою недопущення таких випадків в Україні, наш законодавець увів додаткову ст. 151 в Закон України про кримінальну відповідальність (КК України), яка закріплює норми про те, що невиконання медичних і правових принципів надання психіатричної допомоги, що супроводжується поміщенням до психіатричного закладу фактично здорової особи, тягне за собою кримінальну відповідальність², що стало і є сьогодні превентивним застереженням від зловживань для лікарів-психіатрів, слідчих, дізнавачів, прокурорів тощо.

Право на здоров'я, зокрема на психічне здоров'я, є природним правом людини. У цьому контексті право на здоров'я асоціюється з правом на життя і поняттям правоздатності. Обмеження чи втрата осудності не позбавляє права на здоров'я, як і самого цього блага. Як зазначав С. В. Бахін, інколи психічне захворювання особи загрожує життю і здоров'ю інших осіб, тому щодо неї можуть застосовуватися примусові заходи медичного характеру. Правові норми і слідчо-судова практика, що стосується ізоляції душевнохворих у психіатричних лікарнях, способів лікування і захисту, є одним зі складних питань, яке у сучасних умовах стало предметом гострих дискусій [2, с. 33–44].

У межах нашого дослідження та з метою вдосконалення національного законодавства і правозастосовної діяльності завдяки використанню позитивного досвіду доцільно проаналізувати законодавчий та правозастосовний досвід застосування примусових заходів медичного характеру різних зарубіжних країн. Беручи участь у дискусії щодо цих питань, Г. А. Єсаков, Н. Є. Крилова й А. В. Серебряннікова зазначили, що звернення до досвіду право-

порядку інших країн завжди практикувалося великими розумами з практичної точки зору з метою вдосконалення національної правової системи чи задля кращого пізнання права різних народів. Так, ще в давні часи Геродот в «Історії» інколи схвалював той чи інший правовий звичай різних народів; Платон, створюючи в «Законах» ідеальну модель права, аналізував чинне право античних грецьких полісів за зразком афінського права. Американський учений К. Осакаве зазначив, що порівняльне правознавство передбачає аналіз двох чи більше правових систем шляхом порівняння їх окремих аспектів з метою встановлення спільних чи відмінних властивостей, що дозволяє вирішити питання про необхідність запровадження позитивних основ до кримінального права та процесу тієї чи іншої країни, зокрема з питань застосування примусових заходів медичного характеру [3, с. 11]. Наше звернення до досвіду законодавства зарубіжних країн дозволить виявити особливості, пріоритети, тенденції та перспективи його використання в національному законодавстві України, зокрема щодо вдосконалення теоретичних і прикладних питань застосування примусових заходів медичного характеру.

У процесі розгляду законодавчого закріплення досліджуваних питань на прикладі окремих зарубіжних країн встановлено певні закономірності та відмінності, які є цікавими з огляду на перспективи вдосконалення національного законодавства. Так, у більшості країн ці заходи розглядаються як різновид інших заходів кримінально-правового характеру, що є доктринальним напрямом у правовій науці як зарубіжних країн, так і України, та здебільшого визнаються заходами безпеки. Як встановлено під час дослідження, у більшості зарубіжних країн законодавство кримінально-правового напрямку передбачає звільнення від кримінального покарання осіб, які здійснили протиправні діяння в стані неосудності, та застосування до них превентивних заходів як примусових заходів медичного характеру, які здійснюються в спеціальних медичних закладах з надання психіатричної допомоги. Таку законодавчу і медичну систему закріплено в багатьох країнах Європи з континентальною системою права, зокрема в Німеччині, Польщі, Іспанії, Італії, Греції, Португалії, Бельгії, Австрії, Швейцарії, Росії, республіках пострадянського простору, Ізраїлі, Австралії, Бразилії, Нікарагуа й Аргентині, а також у країнах загального права – Англії та США. Водночас законодавством Японії, Китайської Народної Республіки, Республіки Корея і Таїланду застосування

¹ Рекомендація № R(83)2 Комітету міністрів державам-учасницям стосовно правового захисту осіб, які страждають на психічні розлади, що примусово утримуються як пацієнти : від 22.02.1983 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_074 (дата звернення: 20.12.2020).

² Кримінальний кодекс України : станом на 17 серпня 2020 р. Харків : Право, 2020. 268 с.

примусових заходів медичного характеру хоч і закріплено в кримінальному законодавстві, однак виведено за його межі, а тому воно регулюється іншими галузями права, зокрема цивільним та адміністративним правом [4, с. 203–205]. Так, ст. 39 «Психічна ненормальність та недоумство» Кримінального кодексу Японії закріплює, що дія, вчинена психічно ненормальною особою, не підлягає покаранню. Покарання за дію, вчинену особою з недоумством, підлягає пом'якшенню [5, с. 37–39]. За дослідженнями японських учених, останніми роками спостерігається тенденція значного зниження кількості неповнолітніх, визнаних такими, що мають обмежені психічні вади та захворювання [6, с. 222–223].

За кримінальним законодавством Австралії особа, яка під час вчинення злочину страждала на психічне захворювання, через яке не усвідомлювала характеру і властивостей такої поведінки та її протиправність з погляду «розумних осіб» або не могла контролювати свою поведінку, не несе кримінальної відповідальності. Крім цього, особливістю законодавства цієї країни є те, що дитина з 10 до 14 років може нести кримінальну відповідальність, якщо вона усвідомлювала, що її поведінка є протиправною. На стороні обвинувачення лежить обов'язок доведення такого суб'єктивного чинника [6].

На нашу думку, у зв'язку з «помолодшенням» злочинності в Україні серед неповнолітніх і зростанням кількості вчинення тяжких та особливо тяжких злочинів особами у віці від 11 до 14 років було б доцільно використати досвід законодавства Австралії з розглянутих питань у нашому національному законодавстві, зокрема щодо зниження віку, з якого настає кримінальна відповідальність [7, с. 52–59].

Відповідно до законодавства Китайської Народної Республіки особи, що страждають на психічні хвороби, не притягуються до кримінальної відповідальності за шкідливі наслідки, спричинені тоді, коли вони не мали можливості усвідомлювати свої діяння і керувати ними, що повинна встановлювати експертиза, проведена відповідно до чинного законодавства країни. При цьому члени їх сімей чи опікуни зобов'язані посилити контроль за поведінкою таких осіб та лікуванням. За необхідності держава направляє таких осіб на примусове лікування. Особи, які страждають на психічні хвороби, але на час вчинення злочину були в стані осудності, притягуються до кримінальної відповідальності. Крім цього, такі ж особи, які страждають на психічні хвороби і вчинили злочини, але втратили повністю можливість

усвідомлювати свої дії та поведінку і керувати ними, підлягають кримінальній відповідальності, але їм має призначатись більш м'яке покарання чи таке, що є нижчим за найнижчу межу [8]. У свою чергу, законодавство Республіки Корея закріплює певні принципи з дослідженого питання. Так: 1) у разі вчинення злочину особа, яка мала психічний розлад та не могла керувати своєю волею чи контролювати її, не підлягає кримінальній відповідальності; 2) за поведінку особи, у якій були психічні розлади, що не надавало їй можливості, про які йдеться у першому параграфі, покарання слід пом'якшити; 3) принципи двох попередніх параграфів не повинні застосовуватись до дій особи, яка передбачала результати вчинення злочину, але при цьому умисно піддавалась чийомусь психічному примусу [9].

Законодавство Республіки об'єднаних Штатів Бразилії, зокрема у параграфі першому ст. 22 Кримінального кодексу, розглядає факультативну можливість пом'якшення покарання в межах від однієї до двох третин санкції статті стосовно осіб, які, маючи психічні розлади, не мали можливості в повному обсязі розуміти злочинний характер діяння чи ухвалювати рішення згідно з таким розумінням¹.

Відповідно, у ст. 162 Кримінального кодексу Нікарагуа закріплено норми, згідно з якими особам, позбавленим волі, забезпечується медичне обслуговування у разі фізичного чи психічного захворювання, але при цьому особам із психічними захворюваннями приділяється окрема увага. Для такої категорії осіб організується періодичний медичний огляд. Усіх осіб, що страждають на постійне або тимчасове захворювання, розміщують у спеціальних медичних закладах, підпорядкованих Міністерству охорони здоров'я. Якщо «судовий лікар» виносить висновок про наявність в особі, позбавленої волі, психічного захворювання, то вона за попереднім узгодженням з органами охорони здоров'я та відповідно до санкції судового органу переводиться у Національний психіатричний госпіталь², що з метою недопущення зловживань доцільно запровадити й в Україні за рахунок створення Єдиного державного та межрегіональних (міжобласних)

¹ Уголовный кодекс Бразилии // gov.br : сайт. URL: http://www.planalto.gov.br/ccivil_03/Decreto-Lei/Del2848.htm (дата звернення: 20.12.2020).

² Уголовный кодекс Никарагуа // Oas.org : сайт. URL: http://www.oas.org/juridico/mla/-sp/_nic-int-text-cp.html (дата звернення: 20.12.2020).

спеціалізованих медичних психіатричних закладів з надання психіатричної допомоги, що сприяли б проведенню судово-психіатричних експертиз та здійснювали б примусове психіатричне лікування неосудних та інших осіб.

Отже, звернення до досвіду окремих зарубіжних країн щодо застосування примусових заходів медичного характеру дозволило з'ясувати як позитивні, так і негативні властивості цього інституту, а також підтвердити доцільність: а) їх розгляду як різновиду заходів безпеки; б) створення уніфікованої назви інституту примусових заходів медичного характеру; в) конкретизації та уточнення цілей цих заходів; г) поєднання примусових заходів медичного характеру з установленням опіки й опікування, судовою заборонаю відвідувати заклади реалізації алкогольних напоїв, застосування препаратів для зменшення сексуальної потенції та обмеженнями щодо використання комп'ютера¹, що ми підтримуємо.

Висновки

Основними міжнародно-правовими актами, що регулюють застосування примусових заходів медичного характеру, є Загальна декларація прав людини (1948 р.), Конвенція про захист прав людини і основних свобод (1950 р.), Мінімальні стандартні правила поводження з в'язнями (1955 р.), Міжнародний пакт про громадські та політичні права (1966 р.) та Мінімальні стандартні правила Організації Об'єднаних Націй, що стосуються відправлення правосуддя стосовно неповнолітніх (Пекінські правила, 1985 р.). Установлено, що законодавство багатьох країн закріплює положення відповідно до Принципів захисту психічно хворих осіб і покращення психіатричної допомоги, що закріплено також і в Рекомендаціях R(83)2 Кабінету міністрів Ради Європи державам-учасницям із правового захисту недобровільно госпіталізованих осіб з психіатричними розладами та в інших міжнародних актах і документах, ураховуючи негативну практику правоохоронних органів колишнього соціалістичного табору. За результатами дослідження міжнародно-правових актів та законодавства окремих зарубіжних країн установлено, що вони регулюють можливе застосування судом примусових заходів медичного характеру, та зроблено висновок, що їх положення закріплено в законодавствах більшості країн світу, зокрема й в Україні.

Порівняльне правознавство надало можливість проаналізувати декілька правових

систем, що сприяло встановленню в них спільних і відмінних властивостей та аргументувати необхідність запровадження окремих норм до національного кримінального права і положень кримінального процесу, що врегульовано в законодавстві зарубіжних країн з питань застосування примусових заходів медичного характеру. У більшості зарубіжних країн випадки застосування примусових заходів медичного характеру закріплено як різновид інших заходів кримінально-правового та процесуального характеру, тобто превентивних заходів держави від незаконних діянь психічно хворих осіб, що вважаються заходами безпеки.

Саме як такі вони виступають у законодавствах країн Європейського Союзу, Нікарагуа та Бразилії. Водночас у законодавствах таких країн, як Китайська Народна Республіка, Японія, Республіка Корея та інших окремих країнах світу примусові заходи медичного характеру винесено за межі кримінального права та віднесено до інститутів інших галузей права, а їх застосування здійснюється у порядку цивільного й адміністративного, а не кримінального судочинства [4, с. 203–209], що, на нашу думку, не відповідає загальним доктринальним підходам правознавства щодо: 1) встановлення вини та доказів конкретної особи у вчиненні конкретного кримінального правопорушення; 2) підтвердження судово-психіатричною експертизою, що така особа на час вчинення кримінального правопорушення була неосудною; 3) винесення саме судом рішення про застосування примусових заходів медичного характеру. А все вищезазначене, на нашу думку, може бути здійснено та вирішено тільки в межах кримінального права і кримінального судочинства, а не в контексті інших галузей права.

Міжнародна спільнота опікується порушеними в статті проблемними питаннями щодо запровадження в Україні відповідних міжнародно-правових актів. Зокрема, Європейський суд з прав людини стоїть на варті дотримання прав, свобод людини згідно з Конвенцією, а також приділяє особливу увагу під час розгляду справ щодо скарг такої категорії кримінальних проваджень. Так, у справі «Гайдн проти Германії (Haidn v. Germani)», заява № 6587/04, рішення від 13 січня 2011 р., кінцеве рішення від 13 травня 2011 р., а також у справі «Х. проти Фінляндії (X. v. Finland)» № 34806/04, рішення від 3 липня 2012 р., констатовано, що для досягнення завдань пп. «е» п. 1 ст. 5 Конвенції особа може бути позбавлена волі (заарештована) або затримана як

¹ Там само.

душевнхвора для проведення психіатричного обстеження тільки у випадку наявності трьох мінімальних умов: 1) компетентним органом на підставі об'єктивної медичної експертизи має бути достовірно встановлено, що ця особа є психічно хворою; 2) психічний розлад повинен мати стадію, яка потребує обов'язкової ізоляції; 3) відповідність продовження ізоляції залежить від збереження такого психічного стану. При цьому згаданий суд конкретизував умови «тримання під вартою» винної особи або її затримання як душевнхворой і те, що ці умови будуть «законними» для виконання завдань пп. «е» п. 1, якщо таке «три-

мання під вартою» здійснюється в лікарні, клініці або в іншому відповідному лікувальному закладі [10, с. 865–869]. Ці рішення ЄСПЛ доповнюють та уточнюють вже наявну національну законодавчу базу та практику слідчих, дізнавачів, прокурорських і судових органів у межах порушених у цій статті проблемних питань, а також сприяють удосконаленню теорії кримінального права і кримінального процесу України та правозастосовної діяльності правоохоронних органів. Утім, порушені питання не є остаточними та підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню.

Список бібліографічних посилань

1. Юхно А. А., Глобенко Г. И., Фомина Т. Г., Рудой Е. Н. Проблемы обеспечения и реализации прав психически больных лиц в уголовном производстве Украины. *Грузинские медицинские новости = Georgian Medical News*. 2019. № 1 (286). С. 90–96.
2. Бахин С. В. Принудительные медицинские меры и права человека // *Современные проблемы медицинского права и права на охрану здоровья : материалы междунар. науч.-практ. конф.* М. : Изд-во РУДН, 2003. С. 33–44.
3. Осакве К. Сравнительное правоведение в схемах. Общая и Особенная части. М. : Дело, 2002. 464 с.
4. Молчанов Б. А. Применение принудительных мер медицинского характера в уголовном законодательстве различных правовых систем современного мира. *Вестник Владимирского юридического института*. 2014. № 4 (33). С. 203–209.
5. Уголовный кодекс Японии / науч. ред. и предисл. А. И. Коробеева ; пер. с япон. В. Н. Еремина. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. 226 с.
6. Преступность и криминология в современной Японии / пер. с япон. ; под общ. ред. и со вступ. ст. Н. Ф. Кузнецовой и В. Н. Еремина. М. : Прогресс, 1989. 256 с.
7. Уголовный кодекс Австралии / пер. с англ. Е. Н. Трикоз ; науч. ред. И. Д. Козочкина, Е. Н. Трикоз. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2002. 386 с.
8. Уголовный кодекс Китайской Народной Республики / науч. ред. и предисл. А. И. Коробеева ; пер. с китайского Д. В. Вичикова. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2001. 303 с.
9. Уголовный кодекс Республики Корея / науч. ред. и предисл. А. И. Коробеева ; пер. с корейского В. В. Верхоляка. СПб. : Юрид. центр Пресс, 2004. 364 с.
10. Кримінальний процесуальний кодекс України з постатейними матеріалами практики Європейського суду з прав людини / А. В. Столітній, Ю. Г. Севрук, О. В. Сапін та ін. ; за заг. ред. А. В. Столітнього. 2-ге вид., перероб. і допов. Харків : Право, 2019. 952 с.

Надійшла до редколегії 22.12.2020

ТУРЕНКО Д. В. ВОПРОСЫ ПРАВОВОГО РЕГУЛИРОВАНИЯ ПРИМЕНЕНИЯ ПРИНУДИТЕЛЬНЫХ МЕР МЕДИЦИНСКОГО ХАРАКТЕРА В МЕЖДУНАРОДНО-ПРАВОВЫХ АКТАХ И ЗАКОНОДАТЕЛЬСТВЕ ОТДЕЛЬНЫХ ЗАРУБЕЖНЫХ СТРАН

Исследованы международно-правовые акты, а также законодательство отдельных зарубежных стран, в которых регулируются вопросы возможного применения принудительных мер медицинского характера, а также решения Европейского суда по правам человека в такой категории уголовных производств. Установлены основные положения и отличия правового регулирования применения принудительных мер медицинского характера. Наиболее целесообразные из них предложено внедрить в национальное уголовное, уголовно-процессуальное и другое законодательство. Исследованы научные позиции отдельных ученых и научных школ по рассмотренным вопросам. По результатам исследования предложен ряд предложений и рекомендаций, которые касаются усовершенствования теории уголовного процесса, правоприменительной деятельности и действующего уголовного, уголовно-процессуального и другого законодательства.

Ключевые слова: уголовное производство, психическое заболевание, законодательство, невменяемое лицо, принудительные меры медицинского характера, психиатрическая экспертиза, принудительное лечение.

TURENKO D. V. ISSUES OF LEGAL REGULATION OF APPLYING COERCIVE MEASURES OF MEDICAL NATURE IN INTERNATIONAL AND LEGAL ACTS AND LEGISLATION OF CERTAIN FOREIGN COUNTRIES

The author has researched the main provisions of legal regulation in international and legal acts and national laws of some European Union countries and other foreign countries, where the possible application of coercive measures of a medical nature by courts, as well as decisions of the European Court of Human Rights on this category of criminal proceedings are regulated. The basic provisions, norms and differences of legal regulation of the application of coercive measures of medical nature in the legislation of certain foreign countries have been established. The implementation of international legal acts into national criminal, criminal procedural and other legislation has been analyzed. Based on the results of the research, the author has formulated a number of propositions and recommendations for the introduction into the legislative technique of Ukraine. Besides, the author has studied national theoretical issues of criminal law and criminal proceedings, as well as applied issues in this area of the research within law-enforcement activities of pre-trial investigation and inquiry agencies, prosecutor's office and, in particular, procedural commissioners of pre-trial investigation. The scientific views of individual scholars and representatives of scientific schools on the researched issues have been also considered, and the relevant author's opinions have been expressed. The author has characterized joint law-enforcement activities, problematic issues of law enforcement agencies and psychiatric medical institutions during the pre-trial investigation of criminal proceedings of this category, problematic issues and the existing system for providing psychiatric care to insane persons, as well as certain areas of cooperation in criminal and judicial proceedings. According to the results of the study, the author has suggested a number of propositions and recommendations for improving the theory of criminal law and criminal proceedings, law-enforcement activity and current criminal and criminal procedural legislation of Ukraine.

Key words: *criminal proceedings, mental illness, insane person, coercive measures of medical nature, psychiatric examination, treatment as an involuntary patient.*